

Examination of Theater Texts in Turkish Textbooks in Terms of Transfer of Values

Atila DİLEKÇİ, Bolu Directorate of National Education, ORCID ID: 0000-0001-5393-9570

Abstract

Values are the principles that individuals and society agree. During the education process, values are transferred by the texts in Turkish textbooks at schools. Theater texts, especially based on performances, play an important role in the transmission of national and universal cultural values. Because of its importance, the values and the frequency distribution of the values in the theater texts in the 5th, 6th and 7th grade Turkish textbooks were identified in the study. The research study was carried out according to document analysis, one of the qualitative methods. Descriptive analysis was used to analyze the data. In analysis, 10 different values were determined as respect-kindness, friendship, determination, courage, generosity, peace, patriotism, self-sacrifice, love, honesty. In the texts, respect-kindness has been processed the most, while honesty least. According to the results, 50 value contexts were found in 12 theater texts in 9 Turkish textbooks belonging to 6 different publishers. Three theater texts in 5th grade Turkish textbooks were examined and it was determined that 4 different values were emphasized in the texts within 29 contexts. Four theater texts in 6th grade Turkish textbooks were examined and it was determined that 4 different values were emphasized in the texts within 8 contexts. Four theater texts in 7th grade Turkish textbooks were examined and it was determined that 5 different values were emphasized in the texts within 13 contexts. According to the results, it was found that the theater texts in Turkish textbooks are not enough both in terms of quantity and value transfer.

Keywords: Values, Theater Text, Turkish Textbooks, Middle School

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 23, No 1, 2022
pp. 44-58

DOI:10.17679/inuefd.1024499

Article Type
Research Article

Received
16.11.2021

Accepted
13.04.2022

Suggested Citation

Dilekçi, A. (2022). Examination of theater texts in Turkish textbooks in terms of transfer of values, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 23(1), 44-58. DOI: 10.17679/inuefd.1024499

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The intangible cultural heritage of nations is the values that hold them together and allow them to live in harmony by being transferred from generation to generation. These values are necessary for the individual to feel safe and for the order of social life.

Values are important elements that make up the spiritual structure of society. Therefore, society teaches individuals these values in the process of transferring spiritual culture. The foundation of character education is built on these values. The individual is taught the correct behavior guide on how to behave in various events and situations. These taught guiding values are love, friendship, respect, honesty, reliability, justice, equality, sharing, cooperation, compassion, benevolence, self-control, self-confidence, responsibility, hard work.

Literary works tell what is true, good and beautiful about both society and individual life. It directs people to behave correctly and instructs them to gain new values. Theater plays an important role in transferring spiritual cultural values to students. Theater plays an important role in a person's national, universal, moral and social values. Therefore, through the texts in these books, the greatness of being virtuous or the bad situations that people can fall into as a result of unrighteous behavior are shown. Indirectly, the reader or viewer is expected to learn. With this, it is aimed to raise individuals with strong character. It contributes to the effective development of students.

Animating theatrical texts in the classroom enables students to find themselves in different events and situations by doing and living, and to think in various contexts. They learn to question behavior, empathize with the characters, and reflect on the consequences of their actions in these different contexts. The theater texts enable the play to be enacted in cooperation, provide interaction with individuals from different socioeconomic structures, establish communication and emotional bonds within the group, and internalize and learn social values. They learn values, such as respect, cooperation and sharing by experiencing them in the process.

Purpose

The most important teaching material that transfers culture and value is textbooks. Teachers try to teach the students the good, the right and the beautiful through the behavior of the characters through the events and situations in the texts, as well as trying to make the students acquire the achievements through the texts in the textbooks. Therefore, texts play an important role in the transfer of culture and teach students the right behavior. These texts, which are processed in the educational process, play a role in the construction of the moral development of the students. Due to this importance, it is aimed to determine the values in the theatrical texts in Turkish textbooks.

Method

The research study was carried out via the document analysis. Accordingly, the books belonging to 3 different publishing houses from the 5th, 6th and 7th grade Turkish textbooks were reached and examined. In the study, 3 different 5th, 6th and 7th grade Turkish textbooks

were accepted as samples. The reason why the 8th grade textbooks are excluded from the evaluation is that they do not include theatrical texts at that grade level.

In the study, the data were analyzed according to descriptive analysis. "Values" were determined as the main theme in order to find out the values in the theater texts in Turkish textbooks. Sub-themes were identified as respect-kindness, friendship, determination, courage, generosity, peace, patriotism, self-sacrifice, love and honesty.

Findings

In the research, 50 value contexts were found in 12 theater texts in 9 Turkish textbooks belonging to 6 different publishers. These are 10 different values processed in the texts; Values of respect-kindness, friendship, determination, courage, generosity, peace, patriotism, self-sacrifice, love and honesty are processed.

The transfer of value in theater texts is mostly found in the theater texts of Dostluk and Karagöz and Hacivat - İncelik with 8 contexts. No transfer of value was found in the Newton'un Elması text. In the texts, the value of respect-kindness (27) was processed the most while honesty (1) value transfer was made least.

According to the results of the research, value transfer was made in 29 contexts in the 5th grade books, 8 contexts in the 6th grade and 13 contexts in the 7th grade books. Anıttepe Publications 5th grade Turkish textbook has been the book in which value transfer is most intense.

Discussion, Conclusion & Recommends

It can be said that the reason for the insufficient quantity of the theater texts in the books is that the number of values processed in the theater texts is low. However, it is very important for students to see these exemplary situations through animation and to shape their moral value perception and behaviors. In addition, while there are many universal values, it can be said that including only 10 values is insufficient.

Although examples of theatrical text types are included in the 5th, 6th and 7th grade textbooks, this text type is not included in the 8th grade textbooks. It is important that such texts are also included in 8th grade books, considering that theatrical texts embody learning because they attract the attention of students and take on various roles by doing and living. Because the structuring of moral development is a continuous process. Therefore, the value transfer of theaters should be used in the construction of the value world of students who have entered the age of puberty.

Texts are suitable for animation in the classroom or school which will ensure learning permanence. There are no instructions in the 5th, 6th, 7th and 8th Grade Turkish Language Curriculum on how to teach values-oriented education which can be considered a gap in the curriculum. The fact that these theatrical texts, which play an important role in transferring values, are included in the books more often. This will be a positive effect in the character development of the students and will also contribute to their socialization process.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Tiyatro Metinlerinin Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi

Atila DİLEKÇİ, Bolu Milli Eğitim Müdürlüğü, ORCID ID: 0000-0001-5393-9570

Öz

Değerler, birey ve toplumun üzerinde uzlaştığı ilkelerdir. Eğitim sürecinde okullarda Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinden öğrencilere değer aktarımı yapılır. Özellikle gösteriye dayalı olan tiyatro metinleri ulusal ve evrensel kültür değerlerinin iletiminde önemli bir rol oynar. Bu önemden dolayı araştırmada 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerindeki değerler ve değerlerin sıklık dağılımı belirlenmiştir. Araştırma nitel yöntemlerden doküman analizine göre yürütülmüştür. Verilerin çözümlenmesi için betimsel analiz kullanılmıştır. Analiz sonucunda saygı-nezaket, arkadaşlık-dostluk, kararlılık, cesaret, cömertlik, barış, vatanseverlik, fedakârlık, sevgi, dürüstlük olmak üzere 10 farklı değer belirlenmiştir. Metinlerde en çok saygı-nezaket değeri, en az dürüstlük değeri işlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 6 farklı yayınevine ait 9 Türkçe ders kitabındaki 12 tiyatro metninde 50 bağlamda değer aktarımı yapılmıştır. 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 4 tiyatro metni incelenmiş, metinlerde 4 farklı değere vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Bu değerler 29 bağlam ile aktarılmıştır. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 4 tiyatro metni incelenmiş, metinlerde 4 farklı değere vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Bu değerler 8 bağlam ile aktarılmıştır. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 4 tiyatro metni incelenmiş, metinlerde 5 farklı değere vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Bu değerler 13 bağlam ile aktarılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkçe ders kitaplardaki tiyatro metinlerinin hem nicelik hem de değer aktarımı bakımından yeterli olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Tiyatro Metni, Ortaokul Türkçe Ders Kitapları

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 23, Sayı 1, 2022
ss. 44-58
DOI:10.17679/inuefd.1024499

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi
16.11.2021

Kabul Tarihi
13.04.2022

Önerilen Atıf

Dilekçi, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinin değerler aktarımı bakımından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 44-58. DOI: 10.17679/inuefd.1024499

Türkçe Ders Kitaplarındaki Tiyatro Metinlerinin Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi

Değerler; genelde toplum tarafından kabul edilen davranışlar için ölçüt oluşturan olgulardır. Latince “valere” kelime kökünden türetilen değer kavramı “kıymetli olmak” ya da “güçlü olmak” anlamına gelir. Znaniecki tarafından bu kavram sosyal bilimlere kazandırılmıştır (Akt. Şen, 2008). Öncül (2000)’e göre değerler toplumun bireylere aktarmak istediği normlardır. Erol ve Erdem (2020), değer kavramını bireyin kişilik ve ahlak gelişimindeki yüksek veya yararlı nitelik şeklinde tanımlamışlardır. Bu kavram “üstün ve yararlı nitelik” olarak Türkçe Sözlük’te ifade edilmiştir (TDK, 2005). Değerler, insanoğlunun birlikte yaşamından bu yana ortaya çıkan, çeşitli olay ve durumlarda varlığı test edilmiş ve toplum tarafından onaylanmış inanışlardır. Değerler, ulusal veya evrensel kabul görmüş ahlaki yapılarıdır.

Milletlerin somut olmayan kültürel mirası onları bir arada tutan, kuşaktan kuşağa aktararak birlikte uyum içinde yaşamasına imkân veren değerlerdir. Bu değerler bireyin kendini güvende hissetmesi ve sosyal hayatın düzeni için gereklidir. Değerler, toplumun manevi yapısını oluşturan önemli unsurlardır. Dolayısıyla toplum bireylere manevi kültür aktarımı sürecinde bu değerleri öğretir. Karakter eğitiminin temeli bunlar üzerine inşa edilir. Ulusal ve evrensel değerleri bilen, bunları içselleştiren ve yaşamında davranışa dönüştüren bireylerin yetiştirilmesi, birçok toplumun temel felsefesini oluşturur (Kaya ve Erdem, 2020). Bireye çeşitli olay ve durumlarda nasıl davranılması gerektiğine dair doğru davranış rehberi öğretilir. Değerler bireye neyin önemli olduğunu ve hayatın nasıl yaşanacağı konusunda yol gösterir (Akbaş, 2008). Bu öğretilen yol gösterici değerler; sevgi, dostluk, saygı, dürüstlük, güvenilir olma, adalet, eşitlik, paylaşma, işbirliği yapma, merhametli olma, yardımseverlik, özdenetim, özgüven, sorumluluk, çalışkanlık gibi yararlı niteliklerdir. Toplumu bir arada tutan ve toplumun devamını sağlayan normlardır. Bu değerler kültürel kimliğin şekillenmesinde temel unsurlardır (Tural, 1992). Bu nedenle değerler kültür ile iç içe geçmiş yapılarıdır.

Kültürün dokusunu aktaran en etkili araç dildir (Sever, 2004). Dil toplumla birey arasındaki köprüdür (Özbay ve Tayşi, 2011). Toplum yeni kuşaklara görüş aktarımını dil üzerinden yapar. Kuşaktan kuşağa değer aktarımı gerçekleştirilir. Değer aktarımı aile ve sosyal çevrede gelişigüzel gerçekleşirken, okullarda daha kurumsal yapılabilmektedir. Dolayısıyla değer aktarımı, toplumsal kabul normlarının Türkçe derslerinde planlı öğretimi doğal olandır.

Geçmişten günümüze iyi karakterli insan yetiştirmek eğitimin temel amaçlarından biri olmuştur (Karatay, 2011). Bireye yaşamında iyiyi ve doğruyu gösterecek yol gösterici referans noktalarının öğretimi okulların genel öğretim amaçları içerisinde yer almaktadır. 5-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı (2017)’nda değerlerin öğretimine yönelik açıklamalarda öğrencileri iyi vatandaş, iyi insan olmaları için gerekli bilgi, tutum, davranış ve alışkanlık kazandırmanın önemi belirtilmiştir. Böylece yeni kuşaklara değer aktarımının yapılması kültürel devamlılığı sağlayacaktır. Aynı zamanda 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda erdemler teması kitaplarında yer alması gereken zorunlu tema olarak ifade edilmiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında erdemler ile ilgili dört metin ve bu tema ile ilgili etkinlikler yer almıştır. Değerler öğretimi programın içinde yer aldığına göre eğitimin bu zemin üzerine yapılandırılması gerekir. Böylece ulusal ve evrensel değerleri tanıyan, bunları içselleştirerek benimseyen ve bu ilkeleri yaşamsallaştıran bireyler yetiştirilebilir.

Edebiyat eserleri hem toplum hem birey yaşamına dair doğru, iyi ve güzel olanı anlatır. İnsanları doğru davranmaya yönlendirir, onlara ahlaki telkinlerde bulunur. Dolaylı olarak

okuyucuları eğitir (Kavcar, 1999). Değer aktarımında edebî eserlerden yararlanmak geçerli ve işlevsel bir yoldur (Andrews 1994; Bennett 1995; Bohlin, 2005; Edginton 2002; Karatay, 2011; Tomlinson ve Lynch-Brown 1996; Wynne ve Ryan 1997). Manevi kültürel değerlerin öğrencilere aktarılmasında edebi türlerden tiyatronun rolü büyüktür. Kişinin millî, evrensel, ahlâki ve sosyal değerlere sahip olması hususunda tiyatrolar önemli bir oynar. Dolayısıyla bu kitaplardaki metinler üzerinden erdemli olmanın yüceliği ya da doğru olmayan davranışlar sonucunda insanın düşebileceği kötü durumlar gösterilir. Dolaylı olarak okuyucunun ya da izleyicinin ders çıkarması beklenir. Bununla sağlam karakterli bireylerin yetiştirilmesi amaçlanır. Öğrencilerin duyuşsal gelişimine katkıda bulunulur.

Tiyatro metinlerinin sınıf içinde canlandırılması öğrencilerin yaparak yaşayarak farklı olay ve durumlar içinde kendilerini bulmalarını, çeşitli bağlamlar içinde düşünmelerini sağlar. Bu farklı bağlamlar içinde davranışları sorgulamayı, karakterlerle empati yapmayı öğrenir ve davranışlarının sonuçları üzerine düşünür. Tiyatro metinlerinin iş birliği içinde oyunun canlandırılmasına imkân vermesi, farklı sosyoekonomik yapıdaki bireylerle etkileşimi sağlaması, grup içinde iletişim ve duygusal bağ kurması ile toplumsal değerlerin içselleştirilerek öğrenilmesini sağlar. Saygı, yardımlaşma ve paylaşım gibi değerleri süreç içerisinde yaşayarak öğrenirler. Değer aktarımının toplumsal kazanımları olmasının yanında, değerler bireyin karakterinin inşasında rol oynayarak hedeflerine ulaşmasına da yardımcı olmaktadır. Kararlılık ile hedefleri için çaba göstermesini, saygı ile toplumla barışık olmasını, iş birliği ile grupla birlikte hareket etme becerisini öğrenir. Bütün bunlar bireyi mutlu eden, başarılı kılan ve sosyal uyum kazandıran temellerdir.

Karakter eğitiminde değer telkin etme, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme gibi çeşitli yöntemler kullanılır (Karatay, 2011). Yine bu yöntemlerin kullanımı için en uygun edebi türün tiyatro olduğu söylenebilir. Bu tür aracılığıyla örnek olaylar canlandırılır. Dolaylı olarak öğrenciye erdemli olmak telkin edilir. Doğaçlama yapılarak öğrencinin durumlar karşısında kendi tercihini yapması sağlanır. Tercih edilen durumlar sınıf içinde tartışılır ya da varsayımlar üzerinden karakterlerin farklı davranışlar sergilemesi sağlanır. Bütün bunlar, öğrencilerin değerler üzerine derinlemesine düşünmesine imkân verir. Böylece değerler, soyut olmaktan çıkıp somut olaylar üzerinden görünür olur.

Kültür ve değer aktarımı yapan en önemli öğretim materyali ders kitaplarıdır. Öğretmenler ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla kazanımları öğrencilere edindirmeyi çalışmakla birlikte metinlerdeki olay ve durum üzerinden karakterlerin davranışları üzerinden öğrencilere iyiyi, doğruyu ve güzeli öğretmeye çalışır. Dolayısıyla metinler kültür aktarımında önemli bir işlev üstlenmekte, öğrencilere doğru davranış öğretmektedir. Eğitim sürecinde işlenen bu metinler öğrencilerin ahlaki gelişimin inşasında rol oynarlar. Bu önemden dolayı Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerindeki değerlerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bunun için aşağıda belirtilen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerindeki değerler nelerdir ve bu değerlerin sıklık dağılımı nasıldır?

2. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerindeki değerler nelerdir ve bu değerlerin sıklık dağılımı nasıldır?

3. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerindeki değerler nelerdir ve bu değerlerin sıklık dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırma sürecinde kullanılan araştırma modeli, çalışma materyali ve verilerin analizi aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma doküman incelemesine göre yürütülmüştür. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ile ilgili bilgi içeren belgelere ulaşılması ve bunların çözümlenmesine dayanan araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Buna uygun olarak 6 farklı yayınevinin hazırladığı 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarına ulaşılmıştır. Her sınıf düzeyinde üçer kitap olmak üzere 9 kitap doküman incelemesi yöntemiyle çözümlenmiştir.

2.2. Çalışma Materyali

Araştırmada çalışma materyali olarak ölçüt örnekleme göre seçilmiştir. Kitap seçiminde kullanılan ölçüt ders kitabına tiyatro metnine yer verilmesidir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda tiyatro metin türünün işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak ulaşılan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında tiyatro metinlerine yer verilmemesi dolayısıyla o sınıf düzeyindeki ders kitapları değerlendirme dışında tutulmuştur. Buna göre 5, 6 ve 7. sınıflarda kullanılan üç farklı Türkçe ders kitabı çalışma materyali olarak kabul edilmiştir. Araştırmada incelenen dokümanlar ve tiyatro metin sayıları aşağıda belirtilmiştir:

1. Anıttepe Yayıncılık 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 2 tiyatro metni
2. MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 1 tiyatro metni
3. MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 1 tiyatro metni
4. Eksen Yayıncılık 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 2 tiyatro metni
5. Ekoyay Yayıncılık 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 1 tiyatro metni
6. MEB Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 1 tiyatro metni
7. Dersdestek Yayıncılık 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 1 tiyatro metni
8. MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 2 tiyatro metni
9. Özgün Matbaacılık 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, 1 tiyatro metni

Bu kitapların bir kısmı okullardan temin edilmiş, geri kalan kısmına Eğitim Bilişim Ağı (EBA) platformundan ulaşılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler betimsel analize göre çözümlenmiştir. Betimsel analiz sürecinde birbirleriyle ilişkili veriler aynı temalar altına kodlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bunun için önce ana tema ve alt temalar belirlenir (Balcı, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinde yer alan değerlerin saptanması için "değerler" ana tema olarak belirlenmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen kök değerler ve bunlarla ilişkili olan alt değerler çözümlene sürecine esas alınmıştır. Buna göre metinler çözümlenirken ilişkili oldukları temalar belirlenmiştir. İlişki kurulan temalar önceden belirlenmemiş çözümlene sürecinde temalar ortaya konmuştur.

Tiyatro metinlerindeki bağlamlarda açık veya gizli olarak değerlerin ne sıklıkta geçtiği belirlenmiştir. Tiyatro metinlerinde belirlenen değerlere ilişkin farklı örnekler doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Alıntılanan bölümlerin altında metnin baş harflerinden oluşan kısaltma ile kodlanmış ve sayfa numarası da verilmiştir. Örneğin Vatan Yahut Silistre tiyatro metni “VYS, 110” şeklinde kodlanmış ve yanındaki sayı metnin kitapta bulunduğu sayfa numarasını ifade eder.

Araştırma ulaşılan sonuçların güvenilir olması için iki uzman tiyatro metinlerini çözümlenmiştir. Ardından uzmanlar ulaştıkları sonuçları karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmanın sonucunda analizlerin benzeştiği ve sonuçların tutarlı olduğu görülmüştür.

Bulgular

Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinde değer aktarımları belirlenmiştir. Sınıf düzeylerine göre bulgular sunulmuştur.

3.1. 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinde yer alan değerler

5. sınıflara ait 3 Türkçe ders kitabındaki 4 tiyatro metni analiz edilmiştir. Bulgular tablo hâline getirilerek sunulmuştur.

Tablo 1

5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Tiyatro Metinlerindeki Değerler ve Sıklık Dağılımı

Yayınevi	Metin Adı	Değer	f
Anıttepe Yayıncılık	Vatan Yahut Silistre	Cesaret	3
		Vatanseverlik	2
		Fedakârlık	2
		Toplam	7
	Karagöz Kibarlık Öğreniyor	Saygı-nezaket	6
		Toplam	6
MEB Yayınları	Karagöz İle Hacivat-İncelik	Saygı-nezaket	8
		Toplam	8
		Genel toplam	21

İncelenen 2 yayınevine ait 3 farklı Türkçe ders kitaplarında 4 tiyatro metni bulunmuştur. MEB Yayınlarına ait 2 kitapta aynı tiyatro metni (Karagöz ile Hacivat-İncelik) yer almıştır. Buna göre 3 tiyatro metni analiz edilmiştir. Bu metinlerde saygı-nezaket (f=8), cesaret (f=3), vatanseverlik (f=2) ve fedakârlık (f=2) olmak üzere 4 değer işlenmiştir. MEB yayınlarının 5. sınıf düzeyinde bir diğer kitabında da Karagöz İle Hacivat-İncelik tiyatro metnine yer verildiği dikkate alındığında 5. sınıflar için hazırlanan kitaplardaki tiyatro metinlerinde 29 bağlamda değer aktarımının yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cesaret, vatanseverlik ve fedakârlık değerlerine ilişkin olarak Vatan Yahut Silistre metninden şu şekilde örnekler verilebilir:

“Sıtkı Bey: Sübhanallah! Ağalar! Kuşatmada kurşundan gülleden başka açıklık, susuzluk da var. Kim kendini kurtarmak isterse...

Bir Gönüllü: Bey! Bey! Biz buraya kendi isteğimizle geldik! Gelişimiz ancak bugün içindi. Siz bir elinizle bize düşmanı gösteriyorsunuz, bir elinizle kaçacak kapıyı! Saçıma sakalıma ak

düşmediğine mi bakıyorsun? Ben yaşadığının yeterli görüyorum. Bağdat'tan buraya kadar o niyetle geldim! (VYS, 110).” Örnekte görüldüğü gibi kişinin savaş sırasında göstermiş olduğu cesaret vurgulanmıştır. Aşağıda aynı metinde vatanseverlik değerinin dile getirildiği bir örnek sunulmuştur:

“Sıtkı Bey: Çocuğum ne işe yararsın ki seni alıkoyalım?

Zekiye: Vatan için öleceğim! Başka ne hizmet istersiniz? (VYS, 112).” Diyalogda görüldüğü gibi vatanseverlik değeri vurgulanmıştır.

“Sıtkı Bey: Sen daha silah kullanamazsın.

Zekiye: Ben size canımı sunuyorum; siz, bana yaşımın küçüklüğünü söylüyorsunuz (VYS, 112).” Örnekte görüldüğü gibi vatan için canın feda edilebileceği dile getirilerek fedakârlık değeri işlenmiştir.

Saygı-Nezaket değerine ilişkin olarak Karagöz Kibarlık Öğreniyor ve Karagöz ile Hacivat-İncelik metinlerinden örnekler verilebilir:

“Hacivat: Şimdi beni iyi dinle. Söyle bakalım kibarların yaşadığı bir yere gittiğinde sana bir şey sorarlarsa ne diyeceğini biliyor musun?

Karagöz: Yoo...

Hacivat: Diyeceksin ki: evet efendim, öyledir efendim, uygundur efendim. Arada sırada da Ne buyurursunuz a benim efendim?

Karagöz: Eee, sonra ne olacak?

Hacivat: İşte sen adam olacaksın. Herkes sana değer verecek, saygı gösterecek (KKÖ, 164).” İletişimde nazik davranışlar sergilemek vurgulanmıştır. Karagöz ile Hacivat-İncelik metninde saygı-nezaket değerine ilişkin diyalog aşağıda verilmiştir:

“Hacivat: Neyse efendim, günaydın!

Karagöz: Sabah sabah seni görenin günü nasıl aydın olur?

Hacivat: Efendim, öyle demezler.

Karagöz: Ne derler?..

Hacivat: Hoş geldiniz, safa geldiniz, keyifler nasıl, derler (KHİ, 78).” Örnekte gösterildiği gibi günlük iletişimde selamlaşma kalıp söz kullanımının saygı-nezaket değerinin bir gereği olduğu işlenmiştir.

3.2. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinde yer alan değerler

6. sınıflara ait 3 Türkçe ders kitabındaki 4 tiyatro metni analiz edilmiştir. Bulgular tablo hâline getirilerek sunulmuştur.

Tablo 2*6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Tiyatro Metinlerindeki Değerler ve Sıklık Dağılımı*

Yayınevi	Metin Adı	Değer	f
Eksen Yayıncılık	Bilmece	Cömertlik	3
		Toplam	3
	Newton'un Elması	-	0
		Toplam	0
Ekoyay Yayıncılık	Buldum... Buldum...	Arkadaşlık-Dostluk	1
		Sevgi	1
		Saygı-nezaket	2
		Toplam	4
MEB Yayınları	Evet Efendim	Saygı-Nezaket	1
		Toplam	1
		Genel toplam	8

İncelenen 3 yayınevine ait Türkçe ders kitaplarında 4 tiyatro metni analiz edilmiş ve bu metinlerde cömertlik (f=3), saygı-nezaket (f=2), arkadaşlık-dostluk (1) ve sevgi (f=1) olmak üzere 4 değer işlenmiştir.

Cömertlik değerine ilişkin olarak Bilmece metninden şu şekilde bir örnek verilebilir:

Hacivat: Efendim bize kapıyı açarlar mı?

Karagöz: Açarlar.

Hacivat: Buyurun derler değil mi?

Karagöz: Ya demezlerse?

Hacivat: Canım, derler. Efendim gider misafir odasında otururuz. Bize birer kahve, birer de çay getirirler (B, 118).” Örnekte görüldüğü üzere misafire ikramda bulunmanın anlatıldığı diyalogda cömertlik değeri işlenmiştir.

Arkadaşlık-dostluk ve sevgi değerlerine ilişkin olarak Buldum... Buldum... metninden şu şekilde örnekler verilebilir:

“DÜŞ ROBOTU — Sevgili Arşimet, size ilişkin pek çok öykü anlatılmıştır hep. Merak etmişimdir, sizin ayna kullanarak düşman gemilerini yaktığınız doğru mu? (Arşimet’in bu soruyu yanıtlamasına olanak kalmadan içeri Kral Hieron (Hieron) girer, müzik eşliğinde. Arşimet saygıyla eğilir).

II. HİERON — (Başındaki tacı çıkararak) İyi günler Arşimet. Nasılsın Dostum?

ARŞİMET — Sağ olun Kralım, iyiyim (BB, 193).” Örnek diyalogda arkadaşlık değeri vurgulanmıştır. Aynı metinden sevgi değerine ilişkin örnek aşağıda verilmiştir:

“İPEK — Yazık. Arşimet’i çok sevdim.

DÜŞ ROBOTU — Ben de... (Seyircilere) Sizler de Arşimet’i sevdiniz değil mi? (El sallar.) Hoşça kalın (BB, 194).” Kahramana duyulan sevgi üzerinden değer işlenmiştir.

Saygı-nezaket değerine ilişkin olarak Evet Efendim metninden aşağıdaki örnek diyalog verilebilir:

“Hacivat: Dinle. Bir kibar yere gittiğinde sana bir şey sorarlarsa ne diyeceksin biliyor musun?

Karagöz: Yoo...

Hacivat: Evet efendim, öyledir efendim, münasıptır efendim. Arada sırada da “Ne buyurulur a benim efendim?” diyeceksin.

Karagöz: Sonra ne olacak?

Hacivat: İşte böylece sen adam olacaksın, herkesin yanında itibarlı olacaksın (EE, 243).” İletişimde saygı kurallarına ve nezakete uygun dil kullanımının önemi anlatılmıştır.

3.3. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinlerinde yer alan değerler

7. sınıflara ait 3 Türkçe ders kitabındaki 4 tiyatro metni analiz edilmiştir. Bulgular tablo hâline getirilerek sunulmuştur.

Tablo 2

7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Tiyatro Metinlerindeki Değerler ve Sıklık Dağılımı

Yayınevi	Metin Adı	Değer	f
Dersdestek Yayınları	Bilmece	Sevgi	1
		Toplam	1
MEB Yayınları	Dostluk	Arkadaşlık-Dostluk	5
		Barış	3
	Toplam	8	
	Mimar Sinan	Kararlılık	3
Özgün Matbaacılık	Karagöz ile Hacivat	Toplam	3
		Dürüstlük	1
	Toplam	1	
	Genel Toplam	13	

İncelenen 3 yayınevine ait Türkçe ders kitaplarında 4 tiyatro metni analiz edilmiş ve bu metinlerde arkadaşlık-dostluk (f=5), barış (f=3), kararlılık (f=3), sevgi (f=1) ve dürüstlük (f=1) olmak üzere 5 değer işlenmiştir.

Sevgi değerine ilişkin olarak Bilmece metninden şu şekilde bir örnek verilebilir:

“Hacivat: Efendim Karagözüm yine penceresinde uyuklamaktadır. Rahatsız ediyorum diye kızıyor ama ne yapayım? Sevdiğim için her geçişimde onun yüzünü görmeden, çok sevgili arkadaşıma şöyle bir seslenmeden edemiyorum (B, 100).” Diyalogda kahramanların birbirlerine duyduğu sevgi anlatılarak sevgi değeri işlenmiştir.

Arkadaşlık-dostluk ve barış değerlerine ilişkin olarak Dostluk metninden aşağıdaki örnek diyaloglar verilebilir:

“Hacivat: Şu dostluğumuzun kıymetini bilelim Karagöz’üm.

Karagöz: Arada bir doğru dersin iki gözüm... (D, 25).” Görüldüğü üzere dostluğun önemi vurgulanmıştır. Bir diğer örnek diyalogda barış değeri işlenmiş ve aşağıda verilmiştir:

“Hacivat: Küs durmak yakışır mı bize, barışalım gitsin Karagöz’üm.

Karagöz: Barışalım ki oyun bitsin iki gözüm (D, 25).” Birlikte huzur içinde yaşamının barış değeri ile sağlanacağı vurgulanmıştır.

Kararlılık değerine ilişkin olarak Mimar Sinan metninden şu şekilde örnek verilebilir:

“3. SES: Mimarbaşının delirdiği açığa çıktı. Bir nice yıllık işi, iki ayda bitirmek hiç mümkün müdür?

Adam, başının korkusundan aklını kaçırdı. Çağırıp bir de siz sual edin!

MİMAR SİNAN: Haznedara da “İki ayda tamam olur.” dedim. “İki ayda tamam edip tarihe namımı bırakırım.”

Geceleri de meşale ışıkları altında çalışmaya başladık. Bir hafta sonra, padişah yine geldi.

3. SES: Mimarbaşı, sözünde kararlı mısın?

(Mimar Sinan, saygıyla durur.)

MİMAR SİNAN: Evet hünkârım. Allah’ın yardımıyla söz verdiğim tarihte, camiyi tamamlayıp kapısını kapayacağım (MS, 103).” Örnek diyalogda başarının temelinde kararlılık değeri olduğu anlatılmıştır.

Dürüstlük değerine ilişkin olarak Karagöz İle Hacivat metninden şu şekilde bir örnek verilebilir:

“Karagöz — “Bu dünyada ne dileğin varsa yap.” dedin ya! (Vurur.) Al sana bir tane! Bu dünyada sana iyi bir dayak atmaktan başka bir dileğim yok. (Vurur.) Al sana bir tane!

Hacivat — Aman! Of! Kaçayım bari.

Karagöz — Seni gidi sahte doktor seni! Bu dayağın acısıyla o kitabı bir daha eline almazsın! Ben de gidip o zavallıları sevindireyim bari (KİH, 183).” Örnek diyalogda dürüst olmak dolaylı bir şekilde işlenmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Değerler, ulusların tarihi süreç içerisinde ortaya çıkmış manevi kültürel yapılarıdır. Bütün milletler, ahlaki değerlerini ve manevi kültürel mirasını sonraki nesillere aktarmak ister. Karakterli bireylerle huzurlu bir toplum inşa etmeyi hedefler. Değer aktarımı için çeşitli yöntemlerle yeni nesillere ahlaki bir kimlik kazandırır. Değerler, sosyal yaşamlarının içerisinde ortaya çıkan ve gelişen, zaman içerisinde yaygın bir kabul gören olumlu davranışlar bütünüdür. Bir toplumun sosyal ilişkilerinde, dinî anlayışında, hukuk anlayışında, ahlaki normlar görmek mümkündür. Ahlaki normların yeni kuşaklara aktarılması toplumun arzuladığı bir durumdur.

Karakter eğitiminde ve değer aktarımında ders kitapları önemli bir araçtır. Özellikle öğrencilerin ilgisini çeken Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinleri toplumun ilkelerinin, değerlerinin öğretiminde önemli rol oynar. Ders kitaplarındaki metinler ancak tiyatronun etkileyciliğinden yararlanırsa amacına hizmet edebilir.

Yapılan araştırmada 6 farklı yayınevine ait 9 Türkçe ders kitaplarındaki 12 tiyatro metninde 10 farklı değer işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; saygı-nezaket, arkadaşlık-dostluk, kararlılık, cesaret, cömertlik, barış, vatanseverlik, fedakârlık, sevgi, dürüstlük değerleri işlenmiştir.

Tiyatro metinlerinde en çok değer aktarımı Dostluk ve Karagöz ile Hacivat-İncelik tiyatro metinlerinde mevcuttur. Newton'un Elması metninde herhangi bir değer aktarımı bulunmamıştır. Metinlerde en çok saygı-nezaket değeri işlenmiş; En az dürüstlük değeri aktarımı yapılmıştır. Baki (2019), araştırmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok saygı-nezaket değerinin işlendiği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, en çok 5. sınıf kitaplarında değerler vurgulanmış, bunu da sırasıyla 7 ve 6. Sınıf Türkçe ders kitapları izlemiştir. En çok 5. sınıf düzeyinde değeri aktarımının

yapıldığı sonucu Baki (2019) ve Türkbën (2019)'in çalışmalarıyla benzeşmekte, alanyazındaki bazı çalışmalarla farklılaşmaktadır (Çelikpazu ve Aktaş, 2011 ve Doğan ve Gülüşen 2011). Anittepe yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabı değer aktarımının en yoğun olduğu kitap olmuştur. Değerlerin daha çok 5. sınıf düzeyinde işlenmesinin nedeni küçük yaş gruplarında davranış öğretiminin önemli olduğu düşünülebilir.

Kitaplardaki tiyatro metinlerinin nicelik olarak yetersiz olmasına koşut tiyatro metinlerinde işlenen değer sayısı az olduğu söylenebilir. Oysa canlandırma yoluyla öğrencilerin bu örnek durumları görmesi onun ahlaki değer algısının oluşması ve davranışlarını şekillendirmesinde oldukça önemlidir. Ayrıca evrensel birçok değer söz konusu iken sadece 10 değer yer almasının yetersiz olduğu söylenebilir. Türkçe ders kitaplarında işlenen değer sayısının az olduğu ve sınıf düzeylerine göre bir ölçüt olmadığı önceki çalışmalarda da ortaya konmuştur (Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Demir, 2012; Deniz ve Karagöl, 2018; Doğan ve Gülüşen, 2011; Fırat ve Mocan, 2014; Karagöz, 2009; Parlakyıldız, 2009; Pilav ve Demir, 2015; Somuncu, 2008; Şen, 2008; Şentürk ve Aktaş, 2015; Türkbën, 2019). Kitaplardaki metinlerde değerlerin çeşitliliği artırılmalı, dağılımı dengeli yapılmalıdır. Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin psikolojik sosyal gelişim özellikleri dikkate alınarak her bir dönemde bazı değerler ön plana çıkarılabilir. O değere göre etkinlikler gerçekleştirilebilir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ortaokul kademesinin bütün sınıf düzeylerinde tiyatro metin türünün işleneceği belirtilmiştir. Ancak 5, 6 ve 7. sınıf kitaplarında tiyatro metin türü örneklerine yer verilmekle birlikte ulaşılan 8. sınıf ders kitaplarında bu metin türü yer almamıştır. Tiyatro metinlerinin öğrencilerin ilgisini çekmesi, yaparak yaşayarak çeşitli rollere girmesi nedeniyle öğrenmeyi somutlaştırdığı dikkate alınıp bu türün 8. sınıf düzeyi kitaplarda da yer alması önemlidir. Çünkü ahlaki gelişimin yapılandırılması süreklilik arz eden bir süreçtir. Dolayısıyla ergenlik çağına girmiş öğrencilerin değer dünyasının inşasında tiyatroların değer aktarımından yararlanılmalıdır.

Sonuç olarak kültürün eğitime yansıyan öğelerinden olan değerler; çocuğun ahlaki eğitiminde, dünyayı algılayışında ve yaşayışında oldukça etkilidir. Yaşanan olay veya durum karşısında değerlendirme ilkeleri sunan değerler öğrenciler için karşılaşılan durumlar ya da olaylar için doğru davranış rehberliği sunar. Böylelikle çocuğun "doğru insan" olmasına katkıda bulunur. Ancak 5-8. sınıflar Türkçe dersi öğretim programlarında değerlere yönelik eğitimin nasıl kazandırılacağına dair bir yönerge bulunmaması eksiklidir. Değer aktarında önemli bir rol oynayan bu tiyatro metinlerinin kitaplarda daha sık yer verilmesi önerilebilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırmada doküman incelemesi yapıldığından etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

Kaynakça/References

- Akbaş O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi* 6(16), 9-27.
- Andrews S. V. (1994). *Teaching kids to care: exploring values through literature and inquiry, terre haute*. Indiana: EDINFO Press.
- Baki Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi* 17(37), 109-146.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bennett W. J. (1995). *The children's book of virtues*. New York: Simon and Schuster.
- Bohlin K. E. (2005). *Teaching character education thorough literature*. USA: Routledge Falmer.
- Çelikpazu, E. E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Demir, T. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye metinlerinde yer alan değer unsurlarının eşdizimsel örüntülemeler açısından görünümüleri. *Turkish Studies*, 7(2), 1063-1078.
- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 1, 244-255.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Edgington W. D. (2002). To promote character education, use literature for children and adolescents. *The Social Studies*, 93(3), 113-116.
- Erol, S. ve Erdem, İ. (2020). Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin tema ve değer eğilimlerinin incelenmesi. *Turkish Studies Education*, 15(2), 805-815. doi:10.29228/TurkishStudies.40569
- Fırat, H. ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 25-49.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Muğla ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies* 6(1), 1439-1454.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, M. ve Erdem, İ. (2020). Çocuk edebiyatı eserlerinin 7. sınıf öğrencilerinin empati becerisinin gelişimine etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 79-114. Doi:10.33711/yyuefd.671863
- Özbay, M. ve Karakuş Tayşi, E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Parlakıldız, H. (2009). İlkokul ikinci devrede Türkçe ders kitaplarındaki moral değerlere kısa bir bakış (1948-1968 yılları arası). *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 245-262.
- Pilav, S., Demir, H. A. ve Demir, H. (2015). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 16-29.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763.
- TDK (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tomlinson C. ve Lynch, C. B. (1996). *Essentials of children's literature*. Boston: Allyn and Bacon.
- Tural, S. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad Yayınları.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526.
- Wynne E. A. and Ryan, K. (1997). *Reclaiming our schools: teaching character, academics, and discipline*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İletişim/Correspondence

Dr. Atilla DİLEKÇİ
dilekciatilla@gmail.com